

اعاده دادرسی
از
رای خلاف بین شرع

منصور پورمحمدی
وکیل پایه یک دادگستری

انتشارات بهنامی

۱۳۹۲

سرشناسه	: پورمحمدی، منصور، ۱۴۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: اعاده دادرسی از رأی خلاف بین شرع / منصور پورمحمدی
مشخصات نشر	: تهران: بهنامی، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۱۳۶ ص
شابک	: 978-600-5380-68-2
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: اعاده دادرسی
موضوع	: آرای حقوقی -- ایران -- نقض
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۵۷ الف ۹ ب / KMHA۵۴/۷
رده بندی دیویی	: ۳۴۶/۵۵۰۲۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۰۹۲۵۴۹

انتشارات بهنامی

خیابان انقلاب - اول خیابان اردیبهشت (منبری جارید) - پلاک ۲۲۸ - تلفن ۶۶۴۰۹۹۲۳

اعاده دادرسی از رأی خلاف بین شرع

منصور پورمحمدی

تیراژ: ۱۰۰۰

چاپ اول: ۱۳۹۲

حروف نگاری: توکلی

لیتوگرافی: مهراذنگار

چاپ: پیام

قیمت: ۶۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۳۸۰-۶۸-۲

ISBN: 978-600-5380-68-2

اختصارات

۱- آیین‌نامه و دستورالعمل اجرایی ماده ۱۸ اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب و مادتين ۱۸ و ۴۰ دیوان عدالت اداری مصوب ۱۳۸۵/۱۱/۲۵

آیین‌نامه قانون اصلاح ماده ۱۸ مصوب ۸۵

۲- آیین‌نامه اجرایی قانون اصلاح ماده ۱۸ اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۸۸/۷/۲۹ ریس قوه قضائیه

آیین‌نامه قانون اصلاح ماده ۱۸ مصوب ۸۸

۳- قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب ۱۳۷۸/۶/۲۸

ق.آ.د.ک. ۱۳۷۸

۴- قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱

ق.آ.د.م. ۱۳۷۹

۵- قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۲۹۰/۶/۱۱

ق.آ.د.ک. ۱۲۹۰

۶- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
ق.ا.ج.ا. ۱۱

۷- قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب

۱۳۸۱/۷/۲۸

ق.ا.ق.ت.د.ع.و.ا.

۸- قانون اصلاح ماده ۱۸ اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های
عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۵/۱۰/۲۴

قانون اصلاح ماده ۱۸

۹- قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب

۱۳۷۳/۴/۱۵

ق.ا.ق.ت.د.ع.و.ا.

۱۰- قانون تفسیر ماده ۱۸ قانون اصلاح قانون تشکیل دادگاه‌های

عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۸۷/۹/۱۰

قانون تفسیر قانون اصلاح ماده ۱۸

www.keletoob.ir

فهرست

مقدمه	۹
فصل اول - کلیات	۱۳
گفتار اول - معنا - مفهوم - خلاف بین شرع	۱۴
مبحث اول - علت حذف عبارت «خلاف بین قانون» در قانون اصلاح ماده ۱۸	۲۰
مبحث دوم - رای قانونی خلاف بین شرع	۲۲
گفتار دوم - اساس و مبنای تصویب قانون اصلاح ماده ۱۸	۲۴
گفتار سوم - نامحدود و غیر منصرف بودن مصادیق خلاف بین شرع	۳۱
گفتار چهارم - عدولی و تعلیقی بودن اعاده دادرسی موضوع قانون اصلاح ماده ۱۸	۳۳
گفتار پنجم - تصمیمات قابل اعاده دادرسی در قانون اصلاح ماده ۱۸	۳۸
فصل دوم - اشخاص و مراجع مرتبط با قانون اصلاح ماده ۱۸ و حقوق و تکالیف آنها	۴۳
گفتار اول - اشخاص و مراجع صالح برای درخواست اعاده دادرسی	۴۴
گفتار دوم - اشخاص و مراجع صالح برای اعلام خلاف بین شرع بودن رای قطعی	۵۰
گفتار سوم - مرجع صالح برای تشخیص خلاف بین شرع بودن رای قطعی	۵۱
گفتار چهارم - مراجع صالح برای رسیدگی مجدد به رای قطعی خلاف بین شرع	۵۴
فصل سوم - نحوه رسیدگی به آراء خلاف بین شرع	۵۹
گفتار اول - هزینه دادرسی اعاده دادرسی از آراء خلاف بین شرع	۶۲
گفتار دوم - رعایت مهلت قانونی	۶۳

- گفتار سوم - لزوم متابعت از قوانین آیین دادرسی ۷۱
- گفتار چهارم - عدم لزوم متابعت مرجع رسیدگی مجدد از نظر رییس قوه قضاییه ۷۲
- فصل چهارم - مقایسه اعاده دادرسی موضوع قانون اصلاح ماده ۱۸ با سایر انواع اعاده دادرسی ۷۹
- گفتار اول - تفاوت‌های اعاده دادرسی موضوع قانون اصلاح ماده ۱۸ با سایر جهات اعاده دادرسی در امور مدنی ۷۹
- گفتار دوم - تفاوت‌های اعاده دادرسی موضوع قانون اصلاح ماده ۱۸ با سایر جهات اعاده دادرسی در امور کیفری ۸۲
- گفتار سوم - اجتماع همزمان جهات اعاده دادرسی ۸۵
- گفتار چهارم - اعاده دادرسی مجدد ۸۶
- گفتار پنجم - اعاده دادرسی به ضرر متهم تبرئه شده یا محکوم علیه ۹۱
- ضمائم ۹۴
- فهرست منابع و مآخذ ۱۳۵

«مقدمه»

دغدغه جلوگیری از قطعی و لزم الاجرا شدن احکام اشتباه و احقاق حقوق متضررین از این احکام، امری است که ذهن و خاطر دست‌اندرکاران امور قضایی و تقنینی را به خود مشغول داشته است. به همین دلیل قانونگذاران غالب کشورهای جهان تلاش می‌نمایند تا با وضع قوانین مناسب، ضمن حفظ اعتبار آراء صادره از محاکم و ایجاد نظم و امنیت در روابط اقتصادی و اجتماعی موجبات تجدیدنظرخواهی از احکامی را که احتمال وجود خطا و اشتباه در آنها می‌رود فراهم و علاوه بر طرق عادی اعتراض، طرقی فوق‌العاده همچون اعاده دادرسی را برای ایجاد امکان رسیدگی مجدد به احکام قطعی پیش‌بینی نمایند.

قانونگذاران جهان دریافته‌اند علی‌رغم این که پذیرش درخواست‌های اعاده دادرسی از احکام قطعی باعث مخدوش شدن قاعده اعتبار قضیه محکوم بها و تزلزل آراء قطعی می‌گردد لیکن از آنجا که وجود این طریقه اعتراضی باعث احقاق حقوق محکوم علیه گردیده و باعث جبران شدن آثار احکامی که واجد اشتباهات فاحش بوده‌اند می‌شود، موادی را در قوانین مربوط به آیین دادرسی به این طریقه اعتراضی اختصاص داده‌اند. البته برای برآورده کردن هر دو مصلحت حمایت از اعتبار آراء قطعی و

احقاق حقوق متضررین از حکم، موارد ممکن برای طرح درخواست اعاده دادرسی را به صورت دقیق و حصری احصا نموده‌اند. در قوانین آیین دادرسی کشورمان (اعم از حقوقی یا کیفری) از بدو ایجاب دادگستری نوین، موادی به بیان جهات اعاده دادرسی، نحوه رسیدگی و نقض آراء و حقوق و تکالیف متضررین از حکم و مراجع قضایی اختصاص داده شده است.

بررسی سیر تقنینی قوانین مربوط به روش‌های اعتراض به آراء قطعی به خوبی نمایان قانونگذار به کاستن از موارد ممکن برای اعتراض و تاکید مکرر وی بر طریقه اعتراضی اعاده دادرسی را نشان می‌دهد. بنابر این اگر گفته شود اهمیت و جایگاه تاسیس اعاده دادرسی در حقوق کشورمان روز به روز در حال تقویت است، سخنی به گزاف گفته نشده است. شاهد مثال آن که طریقه فوق‌العاده تجدیدنظرخواهی از آراء قطعی به واسطه خلاف بین شرع بودن آنها - که پیش از تصویب قانون اصلاح ماده ۱۸، طریقه‌ای مستقل برای اعتراض به آراء قطعی بود - پس از تصویب این قانون جزء جهات اعاده دادرسی تلقی شده است. دلیل این اقدام قانونگذار روشن است، چرا که همان مصلحت‌هایی که در وضع قوانین مربوط به اعاده دادرسی از احکام قطعی مدنظر بوده است در مورد آرائی که ادعای خلاف بین شرع بودن آنها مطرح می‌شود نیز حاکم است. بررسی مقررات شرعی و فقهی نیز نشان دهنده این است که علی‌رغم اعتباری که شارع مقدس برای رای قاضی واجد شرایط قایل است لیکن در شرایطی نقض و فسخ آراء خلاف شرع را جایز و حتی لازم شمرده است.

در نظام جمهوری اسلامی ایران که نظامی مذهبی است و تلاش دارد تا ضمن انطباق قوانین با موازین شرع، از صدور و اجرای آراء خلاف شرع جلوگیری نماید، امکان تجدیدنظرخواهی از آراء خلاف شرع، جایگاه

ممتاز و ویژه‌ای را به خود اختصاص داده است. قانونگذار جهد وافر نموده است ضمن رعایت قواعد شرعی و موازین اسلامی، با توجه به اصول و قواعد پذیرفته شده در حقوق جدید، تجدیدنظرخواهی از آرائی را که ادعای خلاف شرع بودن آنها مطرح می‌شود، را تنظیم و تنسیق نماید. آخرین نمونه از تلاش‌های مقنن در این جهت تصویب قانون اصلاح ماده ۱۸ اصلاحی قانون تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب در ۱۳۸۵/۱۰/۲۴ می‌باشد. در این قانون برای اولین بار خلاف بین شرع تشخیص شدن آراء قطعی، در زمره جهات اعاده دادرسی محسوب شده است. این اقدام قانونگذار اگر چه تغییری ماهوی در قابلیت نقض آراء به واسطه خلاف بین شرع بودن آنها به وجود نیاورده است لیکن ذکر این طریقه فوق‌العاده اعتراض به آراء قطعی در زمره جهات اعاده دادرسی، نشان دهنده تمایل قانونگذار به تحت نظم و قاعده در آوردن این روش اعتراضی و کاستن از موارد فوق‌العاده اعتراض به آراء قطعی می‌باشد که در نوع خود حرکتی ارزنده و مثبت ارزیابی می‌شود. خصوصاً که قانونگذار در قانون اصلاح ماده ۱۸، ارجاع اعتراضات نسبت به آراء قطعی به شعب تشخیص دیوان عالی کشور را - که پیش از تصویب قانون اصلاح ماده ۱۸، مرجع دریافت درخواست‌های اعتراض به آراء قطعی به واسطه خلاف بین شرع یا قانون بودن آنها بودند - منع و انحلال آنها را پس از رسیدگی به پرونده‌های موجود اعلام نموده است.

تحقیق و بررسی در خصوص تجدیدنظرخواهی از آراء خلاف بین شرع خصوصاً با توجه به بضاعت ناچیز نگارنده‌ای، امری صعب و دشوار بوده است، به همین دلیل وجود کاستی در برداشت‌های نگارنده از مفاد قوانین مربوط به این موضوع دور از انتظار نخواهد بود. لیکن امید بر این است که این کتاب با طرح مباحث جدید در این باره، دریچه جدیدی را برای نگرش دقیق‌تر و بحث و بررسی‌های عمیق‌تر به این موضوع در حقوق

کشورمان گشوده باشد. بر خود فرض می‌دانند از حقوقدانان و اندیشمندانی که زحمت مطالعه و تدقیق در مباحث این کتاب را بر خود هموار می‌نمایند و اینجانب را از نظرات و دیدگاه‌های گرانقدر خود بهره‌مند می‌سازند، تقدیر و تشکر بنمایند.

مشکل عشق نه در حوصله دانش ماست
حل این نکته بدین فکر خطا نتوان کرد

منصور پورمحمدی